

MAGYAR SIKETNÉMA - OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elsején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Szerkesztő:
Kegler Ferenc egyesületi titkár.

Kiadó és laptulajdonos:
a **Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VII., Aréna-út 64. szám.

Az Egyesület hivatalos ügyeiben minden irat
Borbély Sándor elnökhöz küldendő
Vác, Siketnémák kir. orsz. intézete.

Előfizetési ár egy évre:
tagoknak 7 korona, másoknak 12 korona.

A tag- és lapdíjak **Völker József**
egyesületi pénztárnok nevére küldendőek
Sopron, Siketnémák intézete.

TARTALOM: Az írott szó némái (Adamesik István.) — A rajztudás haszna a sn.-int.-i tanár kezében (Medgyesi János.) — „A mi ifjusági irataink“ (Ehling Jakob.) — A sn.-okt.-ügy feladatainak nemzetközi megvitatása (Schulmann Adolf.) — A mássalhangzók kifejlesztése. Folyt. (Stern—Váradi) — Kérdések és feleletek. — Vegyesek.

Az írott szó némái.

Csak az dolgozik, aki gondolkozik. És mert sokat dolgozunk, sokat gondolkozunk is.

Akik a mi munkánk belső körében vannak, szívesen vannak ott, akik kívül állanak, vágyódnak utána. Olyan munka ez a mienk, mely nem egyhamar engedi el a maga embereit. Izgalmas és meg nem oldott problémáival állandó tusakodásban tartja az emberek eszét és lelkét, olyan igazságokat kínál, amelyeket egy hosszú emberi életen sem lehet eléggé szeretni és olyan nehézségeket rak a munkások útjaiba, amelyeket eddigelé még senki sem tudott végleg megoldani.

Sok becses gondolat villanása tükröződött már vissza ezekben a lapokban. Van néhány ember, aki boldog füttyszóval ünnepelhetné a nap másik felét, mert megdolgozta a magát, a hivatalos munkából kivette a maga részét, de inkább magába fojtja a pillanatnyi győzelmek hangos szavait és tovább dolgozik, tovább gondolkozik, mert ha a hivatalos órarend szempontjából el is végezte a maga dolgát: azt, amivel a lelke munka közben megfűt és megtermékenyült, még nem intézte el. A lelkierők összeegyeztetése és kiegyenlítése szükségessé teszi nála a csendes visszavonulást, melynek egyik rendes folyamata: a munka után való gondolkozás.

Nem is mondhatja senki, hogy dolgozott, aki a munka után a munkáról nem gondolkozott. Ez a gondolkozás a munkás élet legfőbb tartozéka. Nagy lelki tusák, gyönyörű belső viaskodások állanak be, melyekből új erők támadnak, melyek új termékenységre serkentik a munkás ember lelkét, s melyek rendkívüli nagy jelentőségűek, mert a ma munkájából fakadnak és a holnap munkájára vonatkoznak. Ezt a nagy lelkitusakodást követi a megbővült tudat-

állapotnak a külső világgal való közlési szeretete és a megérzett igazságoknak elmondási vágya. Ez az a pillanat, amikor leül az ember és ír. Jó és adakozik, mert tele van jókedvvel és emberszeretettel. Nem fojtja magába a tudott és látott világosságot, hanem királyi módra két kézzel szórja lelke kincseit, érzéseit és gondolatait. Van képessége és bátorsága a világ elé állani és megmondani, hogy mit tud és mit akar.

Írás közben rendszeresen beáll az írott szó fölött érzett öröm állapota. És mert állandó hevítésben van egész belső lénye, gondolat gondolatot szül s oly lelki szépségek csillognak ki a tudat mélyéből, melyeket az emberek egyébként csak nagy erőfeszítések árán tudnak az öntudatból napszínre hozni és másokkal közölni. Épen azért ezeket az embereket meg kell becsülni. Mert mindnyájan dolgozunk, mindnyájan gondolkozunk, de nem írunk, nem a nyilvánosság előtt cselekszünk mindnyájan. Ha az én hivatalos munkálkodásom tanítványaim hasznára van, ez csak növendékeimre való vonatkozásában lehet egész munka; de ha akár saját hivatásomat tekintem, akár pedig az egységes munkából eredő kartársi kapcsolatot, jobban mondva a jövőt nézem: semmit sem végeztem, ha tudományomat csak tanítványaimba ásom és nem a minden tudás közvetítőjével, az írott szó nyilvánosságával közlöm. Ez az igazság a képző írásaiban is benne van. Az én időmben Klis Lajos igazgató jegyzetei serkentették a hallgatókat oly értelemben, hogy munka közben gondolkozzanak és ami jót műveltek, illetve munka közben tapasztaltak, azt saját maguk ellenőrzésére és mások okulására tovább írásban adják.

A mi soraink túl vannak tömve dolgozó és gondolkozó emberekkel és mégis az a szokás járja, hogy a tapasztalt igazságok ünneplése nálunk inkább szóban, mint írásban történik. Pedig csak az írott szónak van a jelen és a jövő időre egyaránt kiható ereje és hatalma. És csak az írott szó lehet hivatott arra, hogy egykoron tanúbizonyságot tegyen rólunk, hogy mit dolgoztunk és mit akartunk.

Az emberek legősibb ösztöne mindig a megóvást, a hagyománytiszteletet parancsolja az embereknek. Nekünk is jól esik bizonyos esetekben a szerzett jogokra való hivatkozás, de hát mi, ha elnémulunk és a hivatalos munka végeztével siketen magunkba süllyedünk, vajjon mi jogot szereztünk arra, hogy utódaink ránk hivatkozzanak, mi alapot nyújtottunk arra, hogy eszméiket a mi eszméinkbe kapcsolják s a munka becsülését neveinkre való hivatkozással a mi mostani jelenünkre is kiterjesszék? Mi, akik némákat tanítottunk, az írott szó némái voltunk, mert ha nem írtunk, semmit sem csináltunk, egy titkot sem oldottunk fel, egy zárt sem bontottunk fel számukra, mert a szó, mely a mi munkánkról élő ajkainkon elhangzott, már régen elnémult s írásaink nem a mi írásaink, csak egyesek írásai.

Munkánk természete is megkívánja, hogy igazságaink megvitatása ne pusztán szóbelileg, hanem inkább az írott szó erejével történjék, mert a kimondott szó csak azt a pillanatot teszi értékké, amelyikben kimondatott, az írott szó ellenben a jelen minden tartalmát a jövő számára is megőrzi. Mi, akik mindent a jövőtől várunk,

kell, hogy gondolatainkat a jelenből a jövőre áttegyük. Meg kell szeretnünk az írott szót, amelynek a legjobb útja az, ha magunk is írunk. Az írott szó iránt érzett közömbösségünknek jókora tanulbizonysága az a mély hallgatás, mely egyesek írásait szokta nálunk kísérni. Eddig bármily irányú írás látott napvilágot, azt egyesegyedül ha pusztá szóbeli kritika, házi vélemény ha érte, írásbeli bírálat, különnézet sehol sem íródott, mintha vagy minden úgy volna jó, ahogy az írva volt, vagy mintha nem is nekünk szólna az egész dolog.

A más írott szava ellen érzett közömbösséget csak a magunk írási hajlama tudja megdönteni. És ahogy igaz, hogy egyesek írásai legtöbbszörre csak egyéni értékeket foglalnak magukban, úgy igaz az is, hogy közös gyümölcs csak közös magvetésből származhatik, miért is valamennyiünknek kell az írott szó szolgálatába szegődnünk, ha közös érdekeinket művelni akarjuk. Közös érdekek alatt első sorban a munkánkat értjük, mely úgy is minden más egyebet magában foglal.

Adamsik István.

A rajztudás haszna a sn.-int.-i tanár kezében.

Minden tudás, legyen az elméleti vagy gyakorlati, a sn. intézeti tanár munkakörében helyet talál magának. Ez természeti törvényen nyugvó állapot. Minél mélyebb a bányá, hol a termelendő kincs található, annál nagyobb működő-energia alkalmazásáról kell gondoskodnia a bányatelepnek. Eme okok alapján meg sem lep bennünket az erőmegtakarításokat eszközlő, modern vívmányoknak gyors, mondhatni egyik napról a másikra való átvétele s a közhasználatban nélkülözhetlen eszközökül való alkalmazása.

A pedagógia változatos kincsekkel gazdag bányáiban, a legmélyebben fekvő rétegekbe lehatolva találjuk meg a siketnéma oktatás legértékesebb kincseit. E kincsek lefejtéséhez, napfényrehozatalához s a sok, sok salaktól való megtisztításához csak számtalan irányban beállított erőművek alkalmazásaival lehet hozzájutni.

Tudjuk jól, mennyi irányból kell elindulnunk, hogy megközelíthessük a siketnémáknak természeti bilincsektől lenyűgözött lelki életét csak azért, hogy megismerjük, hát még azért, hogy a normálisakéhoz hasonló módozatú tevékenységre bírjuk. A pedagógia modern fejlődési vívmányait ha valahol, úgy itt kell rövid időn belül mondjuk egyik napról a másikra, a közhasználat eszközeivé tenni.

Ilyen eszköznek tekinthetjük a rajztudást a sn. int. tanár kezében. Eme tudás birtokában s annak helyes időben való alkalmazásával erőmegtakarítást lehet biztosítani úgy a munkaproduktum létrehozási feltételeinél, mint az energia-forrás felhasználásánál.

Ha korunk haladásával lépést akarunk tartani, vagy még inkább, ha régi, vezető helyünket meg akarjuk őrizni a gyakorlati pedagógia munkásai között; a rajztudásnak nemcsak célszerűségét,

hanem nélkülözhetetlenségét is el kell ismernünk, felhasználásával be kell bizonyítanunk.

Azt hiszem, vita nem támadhat ma már arról a túlhaladott állásponttól, hogy rajztudásra csak az képesíthető, akinek erre, különös ajándékaul a természetnek, tehetség adatott. A rajztudást és a rajzművészi rátermettséget élesen határolt vonalak választják el egymástól. Elmult az az idő, amikor a tanulót felmentették a rajzolás alól azon címen, hogy nincs meg kezében a kellő ügyesség, szemében, illetve lelkében a formaérvék s hogy a tárgyak térbeli elhelyeződését helyesen felfogni nem képes. Minél inkább hiányzanak valakiben eme képességek, annál inkább kell azt a rajzolásra rászorítani, mert ezek gyakorlás útján elsajátíthatók s annyira nélkülözhetetlenek ma, hogy a mindennapi életben is sokkal több akadályal találkozik az, aki ilyen ismeretekkel nem rendelkezik, mint aki azoknak birtokában van.

A rajztudásnak ily szerepre emelkedettsége mellett lehet-e kérdésbe tenni, hogy a pedagógusoknak van-e szükségük rajztudásra?

Mégis mit látunk. Eltekintve a tanárképzésnek azon irányától, ahol a rajztudás magáért a rajzért a tanítás célja, a pedagógusokat nevelő intézményekben alig fordítanak valami gondot a rajztudás megszerzésére. Arra pedig egyáltalán nem gondol senki, hogy mondjuk a filológiai szakra képesített tanárok rajztudását gyarapítsák és irányítsák oly célból, hogy ennek tanításuk körében majd hasznát vegyék. Csak újabban csillan fel itt-ott eféle hír, hogy a gyermekek igazi értelmét, gondolatbeli koncentráló képességét — ami pedig a memorizáló, beemléztető rendszernek éppen ellentéte — csak az a tanár ismerheti meg, aki a növendékek fogalmazási, illetve stilusbeli gyakorlatait képekhez kapcsolva fejleszti. Egy-egy kész képek a hű leolvasása s a képbeli cselekmények, érzelmek és hangulatoknak szóbeli visszaadása nem más, mint tükörvetítése a való életnek. Mennyi emlékezetbeli energia kíméltetnék meg a tanulók részéről, ha bármely tudományág körébe tartozó ismeretanyagunk beemlézése, illetve emlékezetbe mélyítése alkalmazásával, az anyag rajzbéli reprodiktuma is a tanuló elé állíttatnék. Nem hiába mondja *Seinig* Oszkár (a charlottenburgi munkaiskola igazgatója), hogy „*mint a használatban levő edények tartalma, úgy változik a szavaké is. A szavak mindig csak utána sántikálnak a tényeknek.*“ S valóban kísérletekkel lehet beigazolni, hogy pusztán szavakkal nyújtott ismeretek sokkal felületesebb tudást eredményeznek a tanulóknál, mint a rajzokkal, különösen az elemző rajzokkal kísért ismeretközlések.

Dr. *Stern Willám*nak, a „Pedagógiai Szemináriumban“ tartott nagyhatású előadásaiból is ki lehet érteni, hogy a tanításban a képeknek, sokkal inkább a rajzoknak gyakori alkalmazásával a figyelem hiányosságait is nagyrészt redukálni lehet s az úgynevezett „vallomást“, vagyis a visszaemlékezést biztosabbá lehet tenni. A képek és rajzok igénybevételével végzett nevelési és oktatási rendszer a katekizáló rendszerben uralkodó szuggesztív hatást is redukálni képes.

A sn. növendékek könnyen befolyásolhatóságát tekintve, ez magában is elegendő indokul szolgálhatna arra nézve, hogy a sn. int. tanárokat rajztudásuknak fejlesztésére és annak alkalmazására serkentse.

Messze útra térnénk el, ha ilyen irányban folytatnám tovább is a rajztudás hasznavehetőségének indokait. Amit eddig mondtam, azzal, úgy hiszem, célotól nem tértem el, mert ha beigazolván látjuk, hogy pl. egy filológiai szakos középiskolai tanárnak is szüksége van arra, úgy tanítási, mint nevelési szempontból, hogy rajztudását gyakorlatilag alkalmazza: minden habozás nélkül kimondhatjuk, már csak ha a pedagógiai elvek alkalmazásának az arányát vesszük is tekintetbe, hogy a siketnéma intézeti tanárnak *nélkülözhetetlen* az ő rajztudásának munkakörében való alkalmazni, helyesen alkalmazni tudása.

Ez az összehasonlítás egyúttal azt is igazolja, hogy a rajztudás irányát, a rajztudás használati módját a pedagógia különfélesei szerint specializálni is kell. Más rajztudási készséggel kell rendelkeznie a sn. int. tanárnak magától értetődőleg, mint egy középiskolai tanárnak. Amint más gyűrűzetben fejlődik és halad a sn. tárgyismerete, amint más körzetben mozog megindított beszéd-készsége (külön ifjúsági iratok stb. kívánatosak), más fokú nekik a formaérzékük is, más fokú felismerőképességük a tárgyak térbeli elhelyeződését illetőleg is. — A velük foglalkozó pedagógusnak tehát az ő speciális helyzetüket nagyon figyelembe veendő irányú rajztudásra van szükségük. Olyan rajztudásra, amit az elemi iskolai tanítóképzés ideje alatt szerzett rajzolási gyakorlattal kielégítően végezni még azoknak sem állandó módjukban, akikkel szemben, rajzolásbeli ügyesség tekintetében a természet bőkezűbben bánt el.

Nemcsak általános rajztudásról van tehát itt szó, hanem és kiváltképen egy a snk. oktatásához alkalmazkodó rajztudásról. A mai viszonyok figyelembe vételével így is lehetne mondani: a gyógy-pedagógusok szakrajztudásáról. (Néhány hónapos borosjenői működésem ideje alatt meggyőződtem arról, hogy a gyengeelműek oktatásánál nem kevésbé veheti hasznát a tanár rajztudási készségének a könnyen lankadó vagy szerte csapongó gyermeki elme felelevenítése, illetve lekötése tekintetében.)

Ezek elmondása után tárgyam célirányát tekintve, részleteznem kellene, hol és mily mértékben veheti hasznát a siketnéma intézeti tanár az ő rajztudásának? De vajjon szükséges-e ez, vagy legalább szükséges-e abból a szempontból, hogy indokul szolgáljon a sn. intézeti tanár rajztudása szükségességének igazolására. Ha bemegyünk a sn. intézetek első osztályába mindjárt az első vagy második héten, nem azt látjuk-e, hogy ott rajzolnak a növendékek! Ha megszemléljük a VIII. osztály növendékeinek éppen a vizsga előtti hetekben végzett munkáit, nem találjuk-e meg ott is tömérdek mennyiségben a rajzismeret körébe vágó vagy az azzal kapcsolatos munkálatokat! A rajzolás tehát az első héttől az utolsóig végig kíséri a siketnémát tanulási ideje alatt.

Ha ezt látja egy laikus, minden bizonnyal feltételezi, hogy

az e pályára jelentkezők felvételénél, talán épen első helyen, az illetőknek rajztudásbeli ügyességüket kell igazolniok. Azt, hogy a gyógypedagógusok szakképzésénél, így tehát a siketnéma intézeti tanárképzésnél is szóba sem jön, legalább a növendékek mai rajz-szükségletét irányítani hivatott gyakorlati rajzképzés — talán el sem hinné rajtunk kívül álló ember.

A sn. rajzol, ha beszélni tanul. Ott vannak a szótárakba körmölt miniatűr rajzok; rajzol, ha slőjdben van; rajzol, ha kézimunkázik; rajzol, ha földrajzot tanul; rajzol több intézetben a természetrajz keretében; rajzol itt-ott a leíró szemléleti oktatás medrében. Sőt láttam azt is, hogy rajz után, vagyis képekben bemutatott állások és mozdulatformák mellett tornázik.

Ki hinné, hogy a snk. oktatása terén ilyen tág értelemben vannak a növendékek — szakirányú vezetés hiánya folytán — önmagukra hagyva?! Ki hinné, hogy a rajznak ily mérvű kultiválása mellett a sn. intézeti tanárok minden speciális rajztudás megszerzése nélkül érik el pályájukat és töltik be hivatásukat?!

Az ismételést kerülendő, hivatkozom az 1. sz.-ban (3. l.) „Képzőnk reformja“ c. alatt mondottakra s mostani közleményem zárszavául jelzem azon útirányt, melyen elérni vélem a sn. int. tanárok szakrajztudásbeli jártasságát.

Bizottság lenne kiküldendő — hivatalosan — annak összeállítására, hogy a tanterv mely területén s e területeknek mely és mely parcelláin alkalmazható a sn. intézeti tanár rajztudása, ismeretek közlése, ismeretek megtartása, felújítása, avagy képzetek keletkeztetése, rögzítése, társítása szempontjából.

Mely területeken és mily mértékben viendő be — a különálló rajztanítástól eltekintve — a rajz, mint *munkáltató* s nem csupán mint szemléltető eljárás?

Eme bizottság munkálata kiadandó lenne a sn. intézeteknél működő rajztanároknak, a snk.-kal viszonylagos arányú feldolgozás végett oly értelemben, hogy ők állítsák össze rajzkivitelben a fenti szempontok szerint összegyűjtött anyagot. Ez az anyag arra hivatott kezek által kivitelileg tökéletesbítve szolgálja rajzanyagául a gyógypedagógiai képző hallgatóinak. Ily irányú tudásuk a gyakorlati tanításoknál alkalmazva, képesítésükbe beszámítandó követelményként szerepelne.

A multra vonatkozólag pedig annyi és oly terjedelmű tanfolyamok nyitnatnának szünetidőkben a már működő tanároknak, hogy a jövő tanárképzésen nyert képesítettektől magukat elmaradottaknak ne tekinthessék ők se.

Véleményem szerint csak ilyen alap nyújtása mellett lenne haszna az aféle külön slőjd-tanfolyamoknak is, amilyenek az „Iparművészeti Iskolában“ résztvettünk. Ilyen alap mellett lenne értelme az ilyen rendelkezésnek, hogy: a rajz álljon a beszédtanítás szolgálatában, a slőjd kapcsolatba hozandó a rajzzal, női kézimunkával, beszéddel stb.

Borosjenő.

Medgyesi János.

„A mi ifjusági irataink“.

Szép, egészséges magot hintett el a „Magyar Siketnéma-Oktatás“ „A mi ifjusági irataink“ c. cikkeiben. Bizony jobban fel kellene ébreszteni siketnémáinkban az olvasási kedvet, melynek nyomában az *olvasás iránt hajlam fejlődvén*, ezt nemcsak a rendes iskolai nevelés-tanítás érdekében kiaknázhassuk, hanem az iskolát elhagyott ifjú is élvezhesse annak gyümölcsét az önképzésnél. E tekintetben pedig *szép feladat vár az olvasgatásra*, mert nagyban helyettesíti siketnémáinknál az érzékűekkel való szóbeli társalgást, amely utóbbi igen sok akadályba ütközik. Ebben a magára hagyatott sorsában nemcsak szórakozást nyújt a siketnémának az olvasás, hanem erkölcsi és szellemi épülését is előmozdítja.

Az iskolai-képzés idejében — a többi tárgyak mellett — főként az olvasmánytárgyalásnak kellene növendékeinket arra előkészíteni, hogy az érzékűek részére írt ifjusági iratokat megértsék, ami azonban csak úgy lehetséges, ha meg tudjuk kedveltetni velük az olvasást. Olvasni pedig — mint minden ember — *ők is csak akkor fognak örömmel, ha könnyen értik meg úgy a saját olvasmányaikat, mint az érzékűek irodalmát*. Erre pedig a snk. zömét sem a múlt, sem a jelenlegi képzés különféle okoknál fogva nem képesíti. S mivel a közel jövő sem kecsegtet még bennünket avval a reménnyel, hogy intézményeink fenti feladatnak megfelelőhessenek, szükség van kiegészítő eszközökre, hogy *siketnémánk számára a kultur ember produktumait mégis hozzáférhetővé tchessük*. Ezt a célt legjobban szolgálnák a *mi speciális ifjusági irataink*. *Teremtsünk hát mielőbb egy kis könyvtárt sn. ifjaink számára!* Méltóbb toll nem is vethette volna fel ezt az eszmét, mint *Borbélyé*.

Mielőtt azonban nekifogunk, el kell intéznünk néhány idevágó dolgot. — Legelőször is ki kell emelnünk, hogy ezeknek az *ifjusági iratoknak a stilusa legyen a lehető legegyszerűbb és mentől több képpel illusztrálva*. Ezután különbséget kell tennünk tanuló-ifjuság és az iskolát végzett ifjak közt.

Most pedig kezdjük el a munkánkat a legalsó fokon. Tanuló ifjuságunknak a *Borbély-féle képes abc-n*, a *Siketnémák Képes Lapján* és az elavult *Roboz-féle olvasókönyvön* kívül nincs is mit olvasnia. Az első osztálynak még meg van a kedveskedő képes abc-je, de a II. és III. oszt. már teljesen nélkülöz ilyesmit. A Roboz-féle olvasókönyvnek az elején levő tárgyi megnevezések és 3. személyű vonatkozású apró dolgok egyáltalán nem arra valók, hogy az olvasást megkedveltessék és ezzel a IV. oszt.-ban fellépő rendszeres olvasmánytárgyalást előkészítsék. Pedig a gyakorlat mutatja, hogy nagyon is szükséges volna a rendes olvasmánytárgyalásnak az útját egyengetni. És ha ezután is minden előkészítés nélkül fogunk neki a IV. oszt.-ban, előre látom, hogy édes-kevés hasznot hozna egy speciális könyvtár is, mert már itt a IV. oszt.-ban tesszük kellemetlenné az olvasást, minthogy nem tudja magát abba beleélni a siketnéma tanuló. Ily módon csak emészthetetlen táplálékot nyújtunk

neki, amennyiben kenyér helyett fényesre csiszolt kavicsokkal traktáljuk, amitől legtöbbször örökre elmegy kedve az olvasástól.

Nehogy félreértessem! Fentebb elmondottakkal nem azt akarom, hogy talán már a II. oszt.-ban kezdjük el a rendszeres olvasást. Ellenkezőleg, én is csak helyeselni tudom tantervünknek azt az egészséges felfogását, hogy míg a siketnéma a köznapi érintkezés nyelvét el nem sajátította — tehát körülbelül a IV. osztályig — ne legyen rendszeres olvasás. Mert valamelyes társalgási nyelv birtoka nélkül úgy sem lehet hasznos olvasmánytárgyalást tartani. *De ebbe csak úgy belemarkolni sem lehet ám!* Ezt bizonyítja tantervünk az 56. oldalon, ee) alatt, ahol azt mondja, hogy szükséges a II., III. osztályban megfelelő nyomtatott tankönyvekből és olvasótáblákról a mechanikai olvasást gyakorolni. Tantervünk azonban nem nevezi meg azokat a könyveket, melyekből a II., III. oszt.-ban néha-néha haszonnal lehetne olvastatni. Bizonyára azért nem említi névleg őket, mert nincsenek.

Tehát első sorban ezeknek a kis II., III. osztályos tanulóinknak kellene valami vonzó olvasni valót teremteni, hogy kedvvel és egyuttal *értelemmel is tanuljanak olvasgatni. Hiszen nem annyira a mechanikai, hanem inkább az értelmi olvasásba való bevezetés okoz kis siketnémáinknak sok nehézséget.* Támogassuk hát őket e fokon! Olvastassunk úgy hébe-korba az iskolában is velők erre való olvasókönyvből, *hogy beletanuljanak az olvasás élvezésének művészetébe is.* Mivel azonban e fokon az olvasás munkája léginkább a növendék szabad idejében való foglalkoztatásra szorítkozik, ahol pedig mi nem lehetünk mellette segítők, buzdítók, azért célszerű, hogy ezek a könyveskéek mentől több képpel legyenek ellátva. Hogy még határozottabban fejezzem ki magam: *képes-könyv kell e fokon a siketnémáknak is,* amilyen van a 6—7 éves épérzékű gyermeknek, de nem rímes szöveggel.

Semmivel a világon nem szerezhethénk a 8—10 éves korban levő siketnémának nagyobb örömet, mint egy szép képes-könyvvel. Ezek a képek ábrázoljanak eleinte egyes állatokat, személyeket jellemző cselekvéseikkel, majd kisebb jeleneteket, később rövid történetkéket. Az ezeket magyarázó szöveg álljon — a kép természete szerint — eleinte egy-két különálló mondatból, majd néhány összefüggő mondatból, később egy-egy összefüggő elbeszélésből.

Nem okozna sok munkát az ilyen képes-könyvek szerkesztése, mert az épérzékűek hasonló könyveit a versikék helyett csak egyszerű szöveggel kellene ellátni.

Az ilyen könyveket aztán nemcsak a legnagyobb örömmel, de egy kis bevezető segítség után meglehetősen haszonnal is forgatná a sn., mert a kép — az édesgető szerepét játszva — nemcsak az olvasási kedvet ébreszti fel, hanem az otthoni magánfoglalkozásnál a magyarázó szerepet is jól tölti be.

Hogy ez így van, azt legjobban mutatja meg a mindennapi élet . . . Nézzük csak pl. a reklámokat! Ezek illusztrációikkal vonják magukra a közönség figyelmét és kötik le érdeklődését, mert e képek mindegyikének van valami vonzó ereje. Az ilyen reklám-

kép kíváncsivá teszi még a hallót is, nem hagy neki nyugtot addig, amíg jelentőségét el nem olvassa.

A képek ez a lebilincselő ereje mennyivel inkább hatalmába keríti a szem emberét, a siketnémát. *Használjuk hát ki a művészetnek ezt az áldását!* Adjunk tehát fentebbi értelemben szerkesztett képes-könyvet a II., III. osztályos sn. kezébe! Micsoda örömet szerezne kis siketnémáinknak a Jézuska egy ilyen karácsonyi ajándékkal!?

Ilyen előkészítés után az eddigieknél nagyobb sikerrel használhatunk a IV., V., VI. osztályokban külön snk. számára írt olvasókönyvet, amint ezt tantervünk is megkívánja az 56. oldalon bb) alatt. Ezek a speciális olvasókönyvek is ifjúsági iratok, ha nem is szó szerinti értelemben. De hol vannak azok? — Pedig égető szükség van rájuk, mert az érzékűek részére írt és nálunk ez osztályokban használatba vettek csak keserű gyümölcsöt természetnek. Stílus szempontjából tekintve, bizonyos fokozatosságot kell szem előtt tartani az ilyen különleges olvasókönyv megírásánál. Az olvasmányok főbb mozzanatai jó képekkel illusztrálандók.

A VII—VIII. osztálynak pedig olyan olvasókönyv kívánatos, melybe — stílusuknál és tartalmuknál fogva is — kiváló népiskolai olvasmányok gyűjtetnének össze, de minden változtatás nélkül, hogy ilyenformán jobban előkészítsük a siketnémát az életre.

Az eddig vázolt háromféle olvasókönyvre van legelőször is szüksége a tanuló-ifjúságunknak.

Természetes azonban, hogy az említett olvasókönyvek mellett *kitűnő szolgálatot teljesítenének megfelelő ifjúsági iratok.* Ezek közt fontosság tekintetében első helyre teszem a legalább *két hetenkint megjelenő ifjúsági képes újságot.* Ezért teremtsen minden egyes intézet az *ifjúsági önképző-körrel kapcsolatosan ifjúsági újságot is,* amelyet kölcsönösen kieserélhetnek. Ezek a lapok — minthogy leginkább átélt eseményeket foglalnak írásba — növendékeinknek a legkedvesebb olvasmányai, mert *könnyen megérthetők, miután csak reprodukciói az intézeti életnek: írásban és képen.* Az efélék élesztik, hevítik növendékeinknek közömbös kedélyét s felébresztik ezáltal olvasási kedvét, melynek elérésére törekszünk.

Ezenfelül az újabb pedagógia legfőbb követelménye, *a foglalkozva való tanulás is nagyszerűen érvényesülne itt,* amennyiben egy tanár ellenőrző vezetése mellett a nagyobb növendékek igen sokat segíthetnének a lap összeállításánál. Az előállítást (sokszorozást) pedig maguk végezhetnék.

Ha ezekhez vesszük még a Borbély szerkesztése alatt megjelenő „Siketnémák Képes-Lapját“, akkor tanuló-ifjúságunknak egyelőre elég szórakoztató és oktató olvasni valója volna.

De nagy szükségük van speciális ifjúsági iratokra *az intézetet végzett ifjaknak is,* mert a jelenlegi iskolai képzés nem elegendő ahhoz, hogy az érzékű ifjak irodalmát élvezettel és haszonnal olvashassák. Az érzékű ifjak irodalmának stílusa egyrészt nagyon nehéz a mi ifjainknak, másrészt pedig *igen hosszúak az egyes iratok.* Tapasztalásból tudom ezt . . . A tanonciskolába járó fiúk ugyanis az egyszerű, rövid elbeszéléseket, történeteket kézről-kézre

adták olvasás végett, míg a hosszabb műveket a legelső alkalommal már visszaszolgáltatták. Nagyon jó volna tehát a sn. ifjak részére az érzékűek gazdag ifjúsági irodalmából a jobbakat átdolgozni. Térjenek ki ezek az iratok a földművelésre, iparra, kereskedelemre, közigazgatásra, a különféle társadalmi mozgalmakra (pl. jótékony-ság, bérharc) stb.-re. Hazai történelmünkben is akárhány megkapó tárgyat találunk. Azonban sohse töltsön ki egy tárgy maga egy egész kötetet, mert ezáltal meguntatjuk ifjainkkal az olvasást; de élénkítsük a szöveget mentől több művészi képpel az unalom elűzése és a könnyebb megérthetés végett.

Bizony itt még sok a tenni való, mert ifjaink részére — a Siketnémák Közlönyén, a Siketnémák Lapján és a Siketnémák Zsebnaptárán kívül — alig van mű, amelyet élvezettel és haszonnal forgathatnának.

Hogy ne maradjunk azonban csak az írott malasztnál, küldjön ki egyesületünk egy az ifjúsági iratokat előkészítő bizottságot a budapesti és váci tanári testület tagjaiból, akik közel lévén egymáshoz, többször értekezhetnének e tárgyban . . . Ez előkészítés után pedig kérni lehetne a szükséges anyagiakat a magas kor-mánytól.

És most végzem soraimat ezzel az óhajjal: *vajha az elhintett mag termékeny talajra talált légyen, hogu mielőbb viruló esemete fejlődhessék belőle!*

Arad, 1914. II. 8.

Ehling Jakob.

A siketnéma-oktatásügyi feladatainak nemzetközi megvitatása.

Két hónapja jelent meg a „Bulletin international de l'Enseignement des Sourds-Muets“ c. évkönyv IV. kötete, amely az 1912. évi tanulmányozásra kitűzött kérdéseket tárgyalja és az év eseményeit és bibliográfiáját ismerteti a következő főcímek alatt: I. Tudomány és pedagógia. II. Visszatekintő bibliografia. III. Az év eseményei. IV. Évi bibliografia. V. Előfizetők.

I. Tudomány és pedagógia.

A születése óta siketnémánál tapasztalható-e a beszédösztön és ha igen, mennyiben és miképen volna az értékesíthető a snk. beszédre való tanításnál. Ezt a főkérdést tárgyalja, kutatja az e rovatban közölt 4 cikk: 1. L'enseignement de l'articulation et l'instinct de la parole. — Exposé général de la question, par B. Thollon. Thollonnak az expozéja német, agnol és olasz nyelvre fordítottan is közöltetett. 2. G. Lamarque: Les sourds-muets de naissance ont — ils un instinct de la parole? 3. L. Dupuis és A. Legendre: L'instinct de la parole chez les sourds-muets de naissance. 4. B. Thollon: Helen Keller et l'instinct de la parole.

A beszédösztönre vonatkozó kérdés kitűzésére különösen G.

Ferrerinek, a milánói nemzeti intézet igazgatójának a B. I. II. kötetében megjelent és idevonatkozó cikke adott alkalmat, továbbá Mary Garrett philadelphiai igazgatónőnek a B. I. szerkesztőségéhez intézett igen rövid értekezése e kérdéstről, valamint a tapasztalat is bizonyítani látszott a beszédösztönnök bizonyos módon és mértékben való létezését.

Thollon ezpozéján kívül különösen igen figyelemreméltó G. Lamarque, a kiváló párisi pszichológus mélyreható tanulmánya e kérdéstről. Thollon e tanulmány segítségével a tudomány és a gyakorlati tapasztalatokkal felfegyverkezetten egészen határozottan és világosan fejt ki a kérdést expozejában, felállítván az alábbi 3 kérdést:

1. Létezik-e a gyermeknél a gondolkozás eszközeként a beszédösztönnök bizonyos foka?

2. Ha ilyen nincsen, tapasztalható-e a beszédösztön létezése tisztán fizikai szempontból?

3. Ha ez sem léteznék a beszéd összes hangjainak a képzésére vonatkozólag, nincsen-e talán legalább bizonyos hangadási ösztön, amelynek hatásaként természetes beszédhang volna nyerhető?

Lássuk e kérdések kifejtését egyenként és egymásután.

1. A beszédet tekintve, mondja Lamarque, könnyűnek látszik a felelet. Öröklött volna a beszéd akkor, ha a gyermek önmagától törekednék arra, hogy gondolatait artikulált beszédhangokkal kifejezze. A fájdalom, a harag, vagy az öröm megnyilvánulását kísérő hangok és gesztusok azonban a gyermek érzelmi és értelmi világának csak legprimitívebb benyomásainak a kifejezői, amelyek nincsenek összefüggésben a beszéddel, mint a törvényszerű gondolkozást kifejező eszközzel. Minden állatnak megvan a maga sajátos hangja, amelyet ösztönszerűleg hallat bizonyos esetekben. Továbbá az artikulált beszéd nem mindig játszotta azt a szerepét, amellyel most bír a civilizált országokban. A nyelvtudomány is megállapította, hogy amint a barbár népeknél még most is tapasztalható, nálunk is volt egy időszak, amikor a fogalom kifejezője egyedül a jel, a gesztus volt, a hang pedig csak a figyelem felkeltését szolgálta. Tudott dolog, hogy a sn. nem a nyelv törvényszerűsége alapján fejezi ki gondolatait, hanem a cselekvés természetszerűsége irányítja a beszédben. Pl. ez mondja: „Szalad már, alszik“ — és nem nyelvtanilag helyesen, így: „Miután sokat szaladtam, elaludtam.“ Lamarque mindezekből azt a következtetést vonja le, hogy a gyermeknél a gondolkozás eszközeként beszédösztön nincs.

2. Azok, akik öröklött hajlamot tételeznek fel a szó iránt, talán nem annyira magára a beszédre gondolnak, mint inkább azokra a hangjelenségekre, amelyek a szót teszik. A sokféle associatio között, amelyekből a felnőttél egy szó áll, csak az az egy alapvető és ősi eredetű és bír az ösztön jellegzettségével, t. i. az, amely a hallott hangokat reprodukálni képes. A beszédbeli kifejezésnek minden más alakja csak a nevelés eredménye. Darwin szerint csak a célszerű alakulatok öröklődnek át, vagyis azok, amelyek a környezethez való alkalmazkodást lehetővé teszik és sohase azok

a különösebb sajátságok, amelyek kevésbé fontosak és jellegzetesek. Mivel a szó a gondolatot — a hang útján — bizonyos távolságra viszi, amely összeköttetés a hangadó szervek és a fül útján létesül, legfeljebb arról lehet szó, hogy ezek a hallási és beszéd-szervi mechanizmusok válhatnak egyedül ösztönszerűvé. A sn.-nál erről sehogysz sem lehet szó, mert ő a beszédet a látás, a szem útján tanulja a szájról leolvasni. Tehát a gyermeknél beszédösztön fizikai vonatkozásban sincsen.

3. Létezik-e a gyermeknél a hangotadás bizonyos ösztöne? E kérdésnél már nem alaptalan és látszólagos állításról van szó. Az abnormális, ki csak siketsége következtében néma, ugyanazokat a fonetikai képességeket örökli, mint a halló. Mivel azonban szervei az igen hosszú téltlenség folytán károsan befolyásoltattak, így a szinte megmerevedetten szunyadozó gégefőből kell a hangokat mesterséges módon létrehozni. Habár látjuk, hogy a normális hangadáshoz szükségelt természetes segítő eszközök nem elegendők; azt mégsem tudjuk, mennyiben működnek azok a normális hangot célzó hangfejlesztésnél közre. Szükséges tehát, — hogy a normális mechanizmusnak megfelelő működést létrehozzuk, — a hangképződés és képzés mechanizmusának alapos és mély ismerete és bármely kísérlet, amely nem biztos ismereteken alapszik, veszélyt rejt magában. E tekintetben egyetlen segítő-forrásra támaszkodhatunk a tudományos vizsgálódások és kísérletek alkalmával és ez a fonetika.

*

Dupuis és Legrand közösen írt cikkükben a beszédösztön létezését mondják. Állításaikat Lamarque psychologus tanulmánya alapján megdöntötteknek vehetjük, mert a beszédnek, illetőleg nyelvvalakoknak utánzására tisztán csak a látás alapján a sn. sohasem lesz annyira képes, mint pl. a halló a hallás útján, hozzávéve, hogy a halló gyermek is csak néhány esztendei reggeltől estig való hallási benyomások eredményeként sajátítja el ezeket.

*

Thollon „Keller Helén és a beszédösztön“ c. különálló cikkében tagadja, hogy Keller Helén a beszédösztön segítségével jutott csak a beszéd tudásnak magas fokára. Mert Keller Helén, aki 19 hónapos korában siketült és vakult meg, tehát egy évnél tovább környezetének befolyása alatt állott, hallási érzéke összegyűjtötte mindazokat a hallási benyomásokat, mint bármely más gyermek, sőt a beszéd tudásnak némi kincsét el is sajátította. Tehát Keller Helénnek hirdett és tapasztalt nyelvérzéke nem szolgálhat alapul ahhoz, hogy belőle a születése óta sn.-nál beszédösztön létezésére következtessünk, mert nyelvérzékét 19 hónapos koráig szerzett hallási benyomásainak köszönheti.

II. Visszatekintő bibliográfia.

V. Hervaux a párisi nemzeti int. tanára abbé de l'Épée, a snk. első intézetének és a mesterséges jelbeszéd (francia)-módszer meg-alapítójának életét és működését méltatja. (L. Klis Lajos: „De

A magyarországi gyógypedagógiai intézetek és növ

Folyószám	Az intézet neve és alapítási éve	Rendel. Óraadó		A növendékek kimutatása osztályok szerint 1913-ban										Bentlakó nő
		tanerők száma	Elő- készítő	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Ipari tanf.	Továbbk. I. II. III.	
a) Siketnémák intézetei.														
1	Váci kir. orsz. intézet (1802)	22	3	17	34	21	34	22	21	12	22	9	42	130
2	Izr. orsz. intézet Budapest (1877)	8	1	—	15	15	21	15	12	13	—	—	—	91
3	Temesvári áll. s.-intézet (1884)	10	6	—	25	14	13	10	12	10	9	8	14	91
4	Aradi áll. s.-intézet (1885)	7	4	—	13	15	13	12	9	6	6	—	—	—
5	Budapest székesfőváros hozzájárulásával fen- tartott áll. intézet (1891)	16	2	—	26	23	22	19	21	15	15	12	—	65
6	Kaposvári áll. s.-intézet (1897)	7	5	—	15	11	11	10	12	7	4	3	—	—
7	Kecskeméti áll. s.-intézet (1900)	10	4	—	17	18	15	11	7	9	4	2	18	—
8	Szegedi áll. s.-intézet (1901)	12	8	8	30	21	18	13	10	11	15	10	13	—
9	Jolsvai Cházár András-féle áll s.-i. (1901)	6	3	—	21	12	10	9	6	3	—	—	7	—
10	Kolozsvári áll. s.-intézet (1888)	9	3	—	21	14	10	14	9	9	5	5	7	68
11	Egri áll. s.-intézet (1901)	6	4	—	11	14	10	9	8	8	—	—	8	37
12	Debreceni áll. s.-intézet (1903)	10	4	—	24	14	17	12	12	4	6	7	7	92
13	Körmöcbányai áll. s.-intézet (1903)	9	5	—	16	26	11	10	8	12	7	9	4	—
14	Soproni áll. s.-intézet (1903)	9	4	—	25	21	12	10	8	10	5	4	10	—
15	Ungvári áll. s.-intézet (1904)	9	5	—	12	16	15	8	10	10	7	7	—	85
16	Pozsonyi áll. s.-intézet (1905)	10	5	—	30	13	25	11	9	12	12	8	7	—
b) Vakok tan- és foglalkoztató intézetei.														
1	Budapesti kir. orsz. intézet (1826)	15	4	40	29	31	30	28	25	27	20	18	—	24
2	Kolozsvári áll. s. orsz. tanintézet (1900)	5	3	14	—	14	11	15	8	—	—	—	—	25
3	Lovag Wechseltmann I.-féle intézet (1908)	2	4	—	—	—	12	—	12	—	—	—	—	11
4	Szegedi ifjú vakok intézete (1908)	3	—	—	—	13	13	8	6	—	—	—	—	20
5	Szombathelyi ifjú vakok intézete (1908)	2	—	—	—	11	—	8	5	—	—	—	—	40
6	V. Gy. O. E. központi fogl. Budapest (1899)	7	4	—	—	16	—	14	—	—	—	—	—	186
7	" " " " zenész otthon Budapest (1902)	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	" " " " ápolója Ujpest (1904)	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
9	" " " " aradi, temesvári fogl. (1905)	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50
10	" " " " miskolci fogl. (1906)	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
11	" " " " eperjesi fogl. (1912)	2	1	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	18
c) Szellemi fogyatékosok intézményei.														
1	Budapesti áll. gyógyped. nev.-int. (1896)	9	1	30	17	16	13	11	13	10	—	—	—	81
2	Budapesti áll. kisegítő-iskola (1900)	10	2	—	32	36	20	28	13	13	—	—	—	52
3	Borosjenői nevelő- és fogl. áll. int. (1904)	5	5	8	10	7	6	8	7	—	—	—	—	46
4	Blum-féle pelsőci intézet (1904)	2	—	5	5	3	4	3	—	—	—	—	—	20
5	Egri kisegítő-iskola (1907)	2	3	—	11	5	6	8	2	1	—	—	—	—
6	Szatmári kisegítő-iskola (1907)	1	3	—	14	3	1	2	—	—	—	—	—	—
7	Csongrádi kisegítő-iskola (1907)	1	2	—	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Debreceni kisegítő-iskola (1908)	3	—	—	25	20	8	9	3	—	—	—	—	—
9	Kecskeméti kisegítő-iskola (1908)	3	1	—	16	13	17	12	—	—	—	—	—	—
10	Brassói kisegítő-iskola (1911)	3	—	—	19	15	10	13	6	—	—	—	—	—
11	Nagybecskerekéi kisegítő-iskola (1912)	3	—	—	18	17	22	—	—	—	—	—	—	—
12	Marosvásárhelyi kisegítő-iskola (1913)	1	3	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Szegedi kisegítő-iskola (1913)	2	—	—	24	6	11	—	—	—	—	—	—	—
d) Ideges gyermekek alsó és középfokú áll. intézete (1909)														
		4	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19

Elemi isk.			Polgári isk.			Gimnázium					Kereskedelmi isk.		
1	1	4	2	5	1	4	2	3	4	1	2	4	1

Növendékeinek számszerű adatai az 1913. év végén.

Bejáró	Összesen	Fiú	Leány	Összes	A növendékek száma az utóbbi tíz tanévben										Jegyzet
					1904—1905	1905—1906	1906—1907	1907—1908	1908—1909	1909—1910	1910—1911	1911—1912	1912—1913	1913—1914	
Növendékek száma 1913-ban					170	181	182	174	182	176	183	195	189	234	
104	234	126	108	234	89	91	94	93	90	89	81	91	89	91	
24	115	65	50	115	87	86	74	80	90	92	103	101	109	115	
86	86	48	38	86	58	65	70	76	73	77	77	91	84	86	
91	156	76	80	156	75	110	136	151	154	154	150	161	155	156	
73	73	44	29	73	51	56	52	50	56	59	65	67	65	73	
101	101	57	44	101	52	54	66	80	78	82	94	83	99	101	
149	149	83	66	149	52	78	100	121	128	134	153	149	154	149	
68	68	49	19	68	38	43	53	61	52	45	42	60	51	68	
26	94	56	38	94	59	46	58	58	65	67	75	75	91	94	
31	68	35	33	68	41	44	50	50	49	49	59	59	62	68	
10	102	62	40	102	38	49	60	60	76	76	85	88	97	102	
103	103	56	47	103	24	31	42	52	76	79	88	99	100	103	
105	105	61	44	105	29	40	47	53	61	67	71	78	94	105	
—	85	54	31	85	13	24	34	40	50	63	67	73	86	85	
127	127	75	52	127	—	12	25	33	49	62	72	96	103	127	
					876	1010	1143	1232	1329	1371	1465	1566	1628	1757	
24	248	123	125	248	141	154	163	169	197	210	211	206	230	248	
37	62	62	—	62	31	27	31	38	42	46	48	50	58	62	
—	35	19	16	35	—	—	—	—	12	25	25	35	35	35	
20	60	59	1	60	13	34	34	22	34	27	41	43	57	60	
—	64	64	—	64	—	17	24	27	32	14	46	55	65	64	
68	216	44	172	216	122	144	168	176	187	206	217	217	201	216	
22	22	22	—	22	17	19	21	21	21	23	23	23	22	22	
—	30	—	30	30	5	10	7	7	14	16	12	12	30	30	
8	50	45	5	50	—	14	14	14	24	35	42	42	42	50	
—	30	30	—	30	—	—	12	22	19	26	27	27	29	30	
—	18	18	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	
					329	419	475	496	582	628	692	709	769	835	
29	110	73	37	110	70	86	82	90	92	99	108	111	110	110	
194	194	126	68	194	98	133	110	113	138	149	175	209	211	194	
—	92	63	29	92	27	40	47	54	71	74	76	92	94	92	
—	20	13	7	20	16	22	20	12	19	41	19	22	20	20	
33	33	22	11	33	—	—	—	19	16	34	30	33	31	33	
20	20	12	8	20	—	—	—	20	19	21	18	20	14	20	
22	22	15	7	22	—	—	—	—	57	54	35	30	38	22	
65	65	40	25	65	—	—	—	—	21	21	19	21	30	65	
58	58	38	20	58	—	—	—	—	46	31	41	52	56	58	
63	63	42	21	63	—	—	—	—	—	—	—	—	47	63	
57	57	44	13	57	—	—	—	—	—	—	—	—	39	57	
22	22	16	6	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	
41	41	23	18	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	
					211	281	259	308	531	556	553	590	690	797	
17	36	34	2	36	—	—	—	—	—	8	14	24	26	36	

l'Épée Károly Mihály" c. cikkét M. S. O. 1912. okt. sz.). A szöveg közt két klisé De l'Épéének, a párisi nemzeti int. főudvarán lévő szobrát és a siketnémák emancipatiója c. allegorikus képet ábrázolja.

III. Az év eseményei.

Franciaország: 1912. aug. 1. és 2.-án, abbé de l'Épée szül. 200. évfordulója alkalmából a snk. 3.-ik nemzetközi kongresszusukat tartották a párisi Sorbonne egyetemen. Ez alkalomból a nemzeti intézetben a sn. művészek magas színvonalú kiállítást is rendeztek.

A párisi nemzeti intézettel kapcsolatban beszédlaboratorium létesült. Igazgatója: prof. H. Marchille.

A Seine kerületi snk. közgyűlésén (1912. márc. 17.) a belügy-miniszter képviselője bejelentette, hogy a kormány „Foyer des sourds-muets“ (Siketnémák lapja) részére 500 frankot, valamint egy Párisban létesítendő egyesületi ház céljaira 40,000 frankot adományozott.

Németország és *Ausztria* eseményeinek az ismertetésétől eltekintek e helyütt, mivel azokról esetről-esetre szaklapunk tájékoztatást nyújt.

Belgium: A liegei egyetemen tanítók részére külön szakosztályt szerveztek „Faculté de pédologie“, amelyen a tanítóknak a pedagógia köréből előadásokat tartanak. A liegei snk. int. igazgatója és néhány tanára a siketnémák beszédtanításáról tartott ott előadásokat. Az egyetemi tanfolyam elvégzése a pedagógiai doktori cím elnyerésére jogosít.

Amerikai Egyesült Államok: 1911-ben 6799 snk. fiú és 5789 leány részesült oktatásban 1706 tanár által. Ezekből 9302 a hangos beszédmódszer alapján részesült kiképzésben.

Ephpheta címen egy új szaklap indult meg New-Yorkban, 1912. jan.-ban.

Az otológusok 9.-ik nemzetközi kongresszusán (Boiton 1912. aug. 12—17.) négy siketn. int. tanár oktatásügyünk köréből előadásokat tartott.

Angolország: A „College of Teachers of the Deaf“ (Siketn. int. tanárképző) — továbbképző szüniidei tanfolyamot rendeztek a siketn. tanárai számára. 25 hallgató vett részt rajta.

A híres Arnold-könyvtárat a „National Bureau“ kezelésébe adták.

Az ifjú vakok és siketnémák részére intézet létesült Gorlestonban.

Hollandia: A groninguei és a rotterdami snk. intézettel kapcsolatban tanárképző is működött. A rotterdami intézetnél óvodát nyitottak.

A Saint-Michiels-Gestel-i intézet a tanulmányi időt 8 évről 9-re emelte.

Magyarország: Hazánk adatait Kegler Ferenc és Schulmann O. Adolf közölték. A IV. kötetben a Magyarországról szóló adatok immár külön főcímek alatt szerepelnek. Csak a megrendelők névjegyzékében kerültünk még Ausztria-Magyarország főcím alá.

Olaszország: Az olaszországi sikn. int. tanárok erős küzdelmet fejtenek ki anyagi helyzetük javítása és az oktatásügy egységesítése, fejlesztése érdekében.

Több, beszédhibák javítására szolgáló tanfolyamot állítottak fel.

Genuában 1912. dec. 1.-én ünnepelték az első nyilvános internatus 100 éves fennállását.

Svédország: Lundban a snk. részére földmives- és ipariskolát szerveztek. A kormány növendékenként 250 K segélyt ad. A földmives iskola tanulmányi ideje 2 év. Az ipari szakosztály különböző iparágakra készít elő.

Stockholmban a leányok részére létesült háztartási iskolát 200,000 kor. költséggel újjászervezték.

Sveviz: 15 intézetben 787 növendéket tanítottak. 2 asyluma is van Regensbergben és Bernben sn. férfiak és nők részére.

IV. Évi bibliografia.

5 országban megjelent 50 szakmunkának a rövid ismertetését közli.

V.

52 országból a „B. I.”-nak kb. 350 előfizetője volt.

A mássalhangzók (konzonánsok) kifejlesztése a siketnémák I. (artikulációs) osztályában.

— Utmutatás a siketnémák iskolájának gyakorlati hangfiziológiájához. — Irta *Stern Ottó* stadei siketnéma-intézeti tanár. Fordította és a magyar vonatkozású részekkel ellátta *Váradí Zsigmond* siketnéma-intézeti igazgató.

(Folytatás.)

Walter a nyelvnek ezt az állását szintén legalkalmasabbnak tartja a nyelv „r” kifejlesztésére. „A nyelv csak kissé szélesebb fekvésű, mint az „l”-nél és oldalszéleit kissé a felső zápfogakhoz támasztja. Egyidejűleg elülső része teknőalakú formában emelkedik, anélkül azonban, hogy hegye a szájpadrást érintené”.

Most már csak kedvező ösztönzés szükséges, hogy a nyelv hegye ebből az egyensúly helyzetből kijusson és rezgésbe kerüljön. Ez szintén kétféleképen történhetik.

Először a kilélegzési áram erősebb kibocsájtása által érzük ezt el, tehát mesterséges segédeszköz nélkül. „A tüdőből kiáradó levegő a nyelv hegye felé szorul, ha az a fent leírt helyzetben van. Ezáltal a nyelv kissé lefelé szorul, ruganyossága folytán azonban eredeti helyzetébe ugrik vissza, míg ismét a levegő áram által le nem szoríttatik. Így ismétlődnek gyors iramban a nyelv hegyének mozgásai és horkolásszerű zörejt okoznak, melyhez még a zöngének kell járulnia, hogy a szóban levő hang létrejöhön”. (*Walther.*)

Másodszor eredménnyel alkalmazható egy vékony, síma deszkácska, mellyel a nyelv hegyét egyensúly helyzetéből a szájpaddlás felé lökjük. (A deszka helyett a tanár, vagy a tanuló mutató ujjja is alkalmazható, ha az állkapocs nyílás elég tág. Természetes, hogy ez később normális helyzetébe állítandó.) Az ily módon a kemény szájpaddlás felé lódított levegő ott zárlatot alkot, mely által a teljes erővel kitódulni akaró levegőáram megakad és megsűrűsödik. A zárlat azonban csak egy pillanatig marad meg, mivel a mindjobban sűrűsödő levegő a kilégzési izomzat működése folytán oly feszültséget nyer, hogy a zárlatot áttöri. A levegőnek ez az áttörése a nyelv hegyének visszapatтанását okozza, nemcsak az előbb említett egyensúly helyzetébe, hanem még azon túl is. Ruganyosságá követeztében (vagy egy másik mechanikus lökés folytán) azonban ismét visszarepül és ismét egyensúly-helyzetén túl, zárlatot képezve a kemény szájpaddon, hol a levegő-sűrűsödési művelet és ennek utóhatásai újból megismétlődnek. A nyelv hegyének e gyors tempóban végbemenő, ingaszerű lengései idézik elő az „r“-t jellemző kerepelő zörejt.

A hangtalan levegőáram helyett e gyakorlatoknál a zöngés levegőáramot is alkalmazhatjuk.

Ez az egész eljárás ne tekintessék feltétlenül biztos hatásúnak. Alkalmazása — mely igen sok esetben válik majd szükségessé — vagy a kívánt célhoz vezet, vagy meggyőz bennünket arról, vajjon van-e még célja további fáradozásunknak. Ha ítéletünk a nyelv „r“-rovására esik, akkor elégedjünk meg az uvularis „r“-rel.

Végül meg kell jegyeznünk, hogy az uvularis „r“-begyakorlása esetén sem szabad teljesen lemondanunk a nyelv „r“-elérhetésének reményéről. Gyakorlatomban több esetem volt, midőn folytonos megfelelő ösztökélés folytán az uvularis „r“-ből nyelv „r“-t érttem el.

III.

1. *Plutarch* (7. és 127. old.)⁵⁸ írja *Demosthenesről*, hogy beszédbeli fogyatékosságának leküzdése végett tükröt használt, különösen pedig a nyelv „r“-megtanulhatása céljából kis kavicsokat tett szájába, melyek a nyelv megfelelő helyzetét és állását eredményezték légyen. Feltehető, hogy e kavicsok különös alakúak voltak. A nyelv alá helyezve, kellett, hogy a nyelv elülső részét elszélesítsék és emeljék, úgy hogy a nyelv hegye megfelelő módon a felső alveolák felé volt irányozva. Hasonló célt kellett, hogy szolgáljon a *Leigh* asszonytól származó és *id. Denhardt* által növendékeinek nyelve alá helyezett vászontekeres, hogy a nyelvnek magasabb fekvést adjon.*) A vászontekereset egy papírtekeres is pótolja.

2. *Bonet* (112. és 113. old.)¹, ki az e hang képzéséhez szükséges nyelvállás tekintetében már 300 évvel ezelőtt *Trautmann* felfo-

*) A vászontekeres helyett a Luis Gräfenbergtől (Göttingen) megrendelhető „vegyileg preparált elsőrendű Viktoria Denta vatta-tekeres“ is alkalmazható. Ezek különféle nagyságban kaphatók. A mi céljainknak legjobbak a kisebb, kemény és a nyálat magába nem szívó tekeresek.

gásában osztozott (lásd 20. old.),¹ egy „papírból készített, hegyével felfelé irányított nyelvet készített, hogy a nyelv állását és a nyelv hegye felé irányított fúvás által annak rezgését szemléltethesse“. *Dániel* (191. old.)¹⁵ ugyanezt ajánlja .

3. *Amman* (79. old.)¹⁰ azt állítja a nyelv „r“-ről, hogy ez az összes hangok közül a legnehezebb és az egyedüli, mely művésztének ellentáll. „Bizonyos lustaság — úgymond — az „r“ (és „l“) kiejtését hátrányosan befolyásolja“. Majd a gégefőn, majd pedig a szájon érzékeltet, hogy „a siketnéma az ugráló és sokszor megszakított levegőáramlatot a kezével mintegy megfoghassa“. Továbbá a tükrökből szemlélteti a „nyelv rengő mozdulatait“. „Ne várjuk azonban, hogy a siketnéma e hangot első kísérletre helyesen képezi“. Végül figyelmeztet, hogy a tanulót „el ne fárasztjuk“ és tanácsolja, „e munkát kényelmesebb időre halasszuk, amikor a beszélő szervek behatóbb gyakorlás folytán már mozgékonyabbak lettek“. Oly személyek, „kiknek nyelvük elülső része túlságosan vastag és ezért nehéz, az „r“-t sohasem fogják jól kiejteni“. — *Raphel* is az első sikertelen kísérletek után későbbi időre halasztotta az „r“ kiejtését és „egészen váratlanul érte el“.

*Graser*¹⁶ szerint „a tanár, miközben több ízben megkísérli az „r“ ejtését, a tanuló egyik ujjának hegyét oly messzire vezeteti be saját szájába, míg a nyelvet érinti. Most hangoztatja az „r“-t és mutatóujjával utánozza a nyelv pergését, illetve visszapattanó mozgását. Pantomimika segítségével megkérdi tanítványát, vajjon észre vette-e a visszapattanást. Igenlő válaszára a tanár más tárgyakon is szemlélteti a visszapattanó mozgások hatását. Alkalmazhat erre egy hasított ludtollat és egy erősen kifeszített hegedűhúrt. Az elsőt szemlélteti a szemlátomást jelentkező, a másikon a tapintással: — az ujjakkal — észrevehető tartós rezgő mozgásokat“.

5. *Schwarzer* (65. old.)¹² a „könnyebb felfoghatás céljából két lapos fűcskával“ a nyelv oldalának széleit a kellő helyre szorítja, amennyiben a növendék nem volna képes magától is nyelvét a fogakhoz illeszteni és hozzászorítani és azt a nézetet vallja, hogy ha „ismétlődő kísérletek dacára e hangnak kiejtése nem sikerülne, akkor nem szükséges, hogy a tanár önmagát és a növendéket tovább kinozza és az időt a többi növendékektől elvonja. Hanem bizassék a gyermek más művelt emberre, ki az iskolai időn kívül addig ösztönzi kiejtési kísérletek végzésére, míg a hang kiejtése sikerül neki“.

6. *Jäger* és *Riecke* (65. old.)¹³ műveiben azt olvassuk: „Ha a siketnéma a tanár szájában meglátta a nyelv rezgő mozgásait, a tanár utánozza azt ujjával, emlékeztetésül a rezgésre. Szükséges, hogy a tanár maga is tisztán ejtse a hangot. Ha erre nem képes, ajánlatos, hogy mást kérjen meg a hang tiszta képének bemutatására“.

7. *Reich* (143. old.)¹⁴ nézete szerint, „ha az „r“ nem sikerül, akkor adjunk a tanuló ujjai közé egy hosszú írónt, vagy ehhez hasonló hosszúságú pálcikát, melyet egészen lazán kell tartania; a pálcika szabad végét az alsó fogsorra helyezzük és a nyelvünkkel igen laza érintkezésbe hozzuk és miközben az „r“-t erős levegő-

áramlással ejtjük. A „r“ ejtése által okozott rezgést a pálcika a gyermek ujjaihoz vezeti, amely itt erősen érezhető. Ezt a kísérletet önmagán is végeztetjük és mutatóujjunk rezgése által ösztönözzük a remegő mozgás utánzására. E segédeszköz alkalmazása által a legtöbb esetben sikerült az elmaradott tanulót az „r“ titkába beavatni és a hang kifejtése sikerült“.

8. *Wirsal* (39. old.)¹⁹ „a nyelv remegő mozgását a tágra tárt szájnak alapos megsemlélése útján véteti észre a tanulóval; de észrevétethető vele egy vonalzó, vagy egy késpenge megütése által is, ösztönözve arra, hogy az észrevehető remegő mozgásokat utánozza; — gyakran azonban — dacára annak, hogy felfogta a tanuló a tőle megkívánt mozgás minőségét, azt utánózni még sem sikerült neki. Ez esetben meg kell elégednünk annak helyettésével: a torokhanggal“.

9. *Jarisch* (65—67. old.)²⁰ ki pap, tehát szónok volt, 24 éves koráig a nyelvhegy „r“ helyett nyelvcsap „r“-t ejtett. Csak midőn a prágai siketnéma-intézetbe került, érezte szükségét a nyelvhegy „r“ megtanulásának. „Ha senkitem zavart — úgymond — néha órák hosszat tartó sétáimon folyton a „tr, tr, tr“; „br, br, br“ és ehez hasonló hangokat ejtettem. Néhány hét után félig-meddig tisztán ejtettem. Szónoklás és iskolai előadások bő alkalmat nyújtottak a tökéletesítésre és most a raccsolás (így nevezi a nyelvcsap „r“-t) teljesen megszűnt. E demostheneszi gyakorlatoknak haszna: tiszta, érthető, csengő kiejtés“. — A következő segédeszközöket sorolja fel a nyelv mozgásának előidézése céljából:

a) „A tanár tegyen a nyelvére egy keskeny, hosszú papírszeletet és ejtse az „r“-t. A papírszelet vibrálni fog.

b) Egy ugyanilyen papírszeletet tartson függélyesen szája elé. A papírszelet rezgésén látni fogja a siketnéma, minék kell végbe-mennie.

c) Képeztessen a tanulóval hangtalan „l“-t, ösztönözve közben a lélekzet gyors és erős kilökésére. (Ez a legtermészetesebb mód.) Ez által jutunk leghamarabb és legelőnyösebben hangtalan „r“-hez“.

d) Ejtessük gyakran a „trtrtr, brbrbr“ hangsoportot.

10. *Lachs*²³ szerint a tanár nem tehet egyebet, minthogy lehető nagy állkapocszög mellett megfigyelteti a nyelv rezgő mozgását és az ez által kelétköző levegőáramlatot. Az „r“-t a hangképzés legelőnyösebb óhajta kifejlesztetni, akkor mikor a nyelv még „nagyon érzékeny és mozgékony és alkalmas lebegő helyzetet elfoglalására“. Ma más a nézetünk. Épen eleinte nagyon ügyetlen a gyermek nyelve és kevésbé alkalmas a beszédtanítás céljaira és csak a változatos kiejtési gyakorlatok által válik hajlékonyvá.

11. *Heil*²⁴ azt mondja: „Gyakran úgy tanulja meg a siketnéma az „r“-t, ha az „r“ elé „b“, vagy „t“-t illesztünk, tehát „brrr“, „trrr“-t ejtetünk vele: avagy úgy, hogy a nyelv hegyének megrezegtetését a két szájszegleten két ujjával éreztetjük“.

12. *Hill*²⁹ kiemeli, hogy a siketnéma gyakran maga jelöli meg a „felvilágosító eszközt“; „a nyelv hegye helyett a lágý ínyt, az

arclebenyeket, vagy az ajkakat rezegteti és így az „r“-nek hasonmása keletkezik, melyet a működő szerv szerint gégefő-, arc-lebeny- vagy ajak „r“-nek nevezhetünk.“

13. Schöttle⁶¹ három — a nyelv „r“ képzését gátló — okot említ fel. Először a növények restsége (Lásd 3. alatt Amman dr.) vagyis akaratergiájának alacsony foka. Másodszor a tanuló gyengesége, mely ügyfogyottságában és nehézségében gyökeredzik. Harmadszor a tanuló nyelvét túlságosan visszahúzza. „Itt pálcikával nem érünk el semmit; itt az a kérdés, mikép szorítható le a nyelv hátul úgy, hogy a levegő és a hang szabad útat nyerjen és a nyelv mégis annyira szabad maradjon, hogy háborítlanul mozoghasson. Ezt a célt egy nagyon egyszerű eszközzel iparkodtam elérni, melyet legközelebb, különféle javítások után rajz és leírás útján közreadok. Ez eszköz alkalmazása feltétlenül kell, hogy az „r“ helyes kiejtését eredményezze.“ (1871, 166—167. old.) Schöttle itt oly eszközről beszél, melynek segítségével az „r“ biztosan kifejthető. A rendelkezésre álló irodalomban kutattam ez eszköz után, de sikertelenül. Sőt a három évvel később (1874)³⁹ megjelent tankönyvben sem találtam nyomát. Ha az eszköz remélt tökéletesítése sikerült volna, e művében feltétlenül hírül adta volna. Feltehető tehát, hogy az „r“ kifejtésére alkalmas „általános eszköz“ (Universal-mittel) felfedezése nem sikerült. E sorok azonban talán hozzájárulnak ahhoz, hogy a Schöttllel együttműködött szaktársak, kik segédeszközének alkalmazását megismerték, ennek ismertetését most közreadják.

(Folyt. és vége köv.)

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.

3. *Hogyan rajzoltassuk növényeinkkel a térképeket?*

Erre a kérdésre lakonikus rövidséggel, tömören és a térkép-rajzoltatás tanmenetbeli fokozatait is feltüntetve, legtalálébban így felelhetünk: „Táblai előrajzolás, továbbá atlaszbeli és fali térképek után történő másoltatás. — végül pedig emlékezetre támaszkodó, önálló ábrázolás formájában rajzoltassuk növényeinkkel a térképeket!“

Kívánatos, hogy a térkép-rajzoláshoz és rajzoltatáshoz színes krétát és színes írónokat használjunk és használtsunk. A maga helyén a kifestéssel való színezésnek is megfelelő szerep biztosítandó a térkép-rajzoltatásnál. A növények cselekvő közreműködésével készült ilyen színes térképek ugyanis amellyel, hogy színekkel is megkülönböztetve jelölik meg a különféle földrajzi fogalmakat, egyszerűsége felkeltik és lekötik az érdeklődést; a figyelmet pedig a szükséges feszültségben tartják és a gondolkodást a tárgyra irányítják. Ezáltal természetesen a megfelelő földrajzi ismeretek szerzésének és megrögzítésének igen értékes eszközeivé válnak a színes térkép-rajzok.

A tanítási órák keretében, az ismertetés fokán a szó- és írásbeli

kifejtés kapcsán színes krétával a táblára rajzolja és gyűrűzetes egymásutánban kiegészíti a tanár a térkép-olvasást előkészítő és támogató földrajzi ábrázolásokat, úgy, amint azok óráról-órára bővülnek. A növendékek pedig ugyanazt egyidejűleg a megfelelő szöveg bejegyzésével együtt földrajzi füzetükbe színes írónnal rajzolják be. — Az atlaszból, vagy fali térkép után egy-egy egész térképet azonban csak az illető anyagkör teljes megismertetését követően rajzoltathatunk, vagy festethetünk növendékeinkkel és pedig házi feladat, avagy iskolai csendes foglalkoztatás, illetőleg magán-dolgozat formájában. Ez után az egészen önálló munkálkodás kipróbálása és eredményeképen készíthetnek növendékeink térképeket minta nélkül, vagyis kizárólag emlékezetükre támaszkodva is. Ilyen önálló munkálkodást azonban csak megfelelő előkészítés, gondos útbaigazítás után, kellően kifejlesztett gyakorlati képesség alapján kizárólag az ismétlés és összefoglalás fókán várhatunk el növendékeinktől.

Tájékoztatásul megjegyzem még végül, hogy a földrajz-tanításnál igen jó segédeszköznek bizonyul a tulajdonképeni térképraizolást közvetlenül támogató, úgynevezett *homokba rajzolás és domborítás*, valamint a természetes földrajzi egységek és a politikai beosztás határvonalai nyomán végzett térkép-szétvágás és összerakás. Az előbbit az intézeti udvarra fektetett megfelelő nagyságú, négyzet alakú léckeretbe szórt, gyengén nedves homokban mélyítéssel és domborítással készítjük a növendékek jelenlétében és készítettjük azután játékszerűül általuk is. Az így készített domború térképet végül színes krétapapírral ki is színezzhetjük. Az ollóval szétvágott, vagy a kéregpapírra, esetleg vékony deszkára ragasztott és azután szétfűrészelt térképrészek megfelelő összeillesztésének a vele járó fejtörés és gondolkozás folyamányaként jelentékeny képző ereje van a növendékekre nézve.

Klis.

4. *Hogyan mozdítsuk elő növendékeink beszédkedvét, hogy azok maguktól és szívesen használják a hangos beszédet?*

5. *Mi az oka annak, hogy felsőbb osztályainkban aránylag rosszul számolnak növendékeink?*

6. *Nem volna-e célszerű a fogalmazást, „nyelvalaktan és fogalmazás” néven a tantárgyak közé sorozni és a tanításban az új címnek megfelelőleg eljárni? Avagy nem volnának-e beillesztendőek az óraszám keretébe külön nyelvaktanai órák?*

7. *Külön gyakorlatokkal nem volna-e célszerű a növ. szájról-olvasási készségét és biztosságát fejleszteni?*

VEGYESEK.

Mellékeljük e számhoz a hazai gyped-i intézetek és növendékeinek 1913. évi számszerű adatait. A szaktanácsai jelentésnek a mi ügyünkre vonatkozó részét később szintén közölni fogjuk.

A S. T. O. E. ápr. 5.-én (Virág-vasárnap) választmányi gyűlést tart.

Aradon járt januárban dr. Bilek Aladár kultuszminiszteri titk. és tárgyalt a várossal a snk. intézete államosításáról. Az iskolát is megnézte s meghallgatta a tanítást az egyes osztályokban. A város kész mintegy 90,000 K értékű telket, évi 4400 K hozzájárulást és az isk. készpénz vagyonát (kb. 60,000 K) és mostani használható felszerelését átengedni az államnak, ha az épít legalább 100 benlakó részére új intézetet. (Az állam most 1000 K segítséget utalványoz az iskolának.)

Helyreigazításul közöljük, hogy a 2. sz. 20. l. I. rész második sorában „két évtizeddel“ helyett: „két évszázaddal“, a 23. lapon pedig a jegyzet 2. sorában „Lappy“ h. „happy“ (boldog) olvasandó.

Az „Állami Tisztviselők Lapja“ — mely immár 35. éve küzd a kar javaiért — mint az Á. T. O. E.-nek hivatalos közlönye, hitelesen tájékoztat anyaegyesületünk minden munkájáról, s a tisztviselői mozgalmáról. Ezért kívánatos lenne, hogy intézeteink (esetleg a tanári testületek) legalább egy pld.-ban megrendelnék azt. Ára egy évre 10 K. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Bpest, I., Pauler-u. 11.

A VKM. 126.127/1913. VII. a) sz. rendeletével *felhatalmazta a kir. Tanfelügyelőségeket*, hogy az ipariskolai bizottság véleménye és hatósági orvosi bizonyítvány alapján egészben v. részben *felmenthesék az ipariskolába járás alól azokat, akik nagyfokú szellemi v. testi fogyatkozásban szenvednek* (pl. gyengeelméjük, vakok, siketek, némák) és így akikre nézve a tanítás sikerrel nem járhat. (Vö. Hiv. Közl. 1914. 2. 23. l. Népt. L. 1914. 2. 16. l. és M. S. O. 1913. 5, 110. l.)

De l'Épée műveire beérkezett jelentkezések: Főszékesegyházi könyvtár (Kalocsa), Lov. Wechselmann vakok int. és Adler Simon (Bpest), Hercsuth Kálmán kir. s. tanfelügyelő (Ipolsyág), Dr. Sommer Gyula körorvos (Tolna-Ozora), Csiszér Sándor gazd. akad. hallgató (Keszthely), Frank Ferenéné (Szatmár), Kir. kath. tanítóképző-int. (Győr), Klinda Károly és Érseki tanítóképző (Esztergom) 1—1 pld.

A VKM. megköszönte *Ung vármegye közönségének* az ungvári sn. int. részére folyósított 1000 K segélyt, Lőrinczy Jenő Ung vm. alispánjának pedig a fogyatékos érzékű gyermekek ügyének erkölcsi támogatását.

Házasság. Frey József kartársunk febr. 1.-én eljegyezte Augusztiny Nellykét Budapesten. — Gábor Lajos kartársunk febr. 14.-én tartotta eljegyzését Balogh Erzsikével Szegeden.

Az első nemzetközi kísérleti fonetikai kongresszus ápr. 19—22.-én lesz Hamburgban. A jelentkezés és a 20 Mk. részvételi díj ápr. 1.-éig küldendő a kongr. intézőségéhez. (An die Geschäftsstelle des Ersten Internationalen Kongresses für Experimentelle Phonetik *Hamburg 36*, Phonetisches Laboratorium.) — Reméljük, hogy a VKM. módot ad

egy-két kartársunknak eme tanulságosnak ígérkező és bennünket elsőrendűen érdeklő kongresszuson való részvételre.

Pap Antal, a munkácsi egyházmegye püspöke, 200 K-át adományozott a snk. ungvári intézetének. A püspök úrnál — névnapja alkalomával — a sn. intézet tanári testülete is tisztelgett. Markovics Á. ig. üdvözlése után Popovics János VI. oszt. tan. a növendékek nevében köszöntötte Öméltóságát, kit észrevehetően meghatott a sn. beszéde.

Az ungmegyei patronázs-egyesület alakuló ülésén (II. 2.) Markovics Á. ungvári sn. int.-i igazgatót társelnökké választotta.

Ügyünkről, rólunk és mi. *Trócsányi Zoltán.* Az őseMBER és az őSNYELV. „Uránia“ 1914. 2. sz. 49. l.

Adler Simon. A lovag Wechseltmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia tanítói nyugdíjsegély-alapítvány (2 millió K). „Magyar Tanítóképző“ 1914. 2. sz. 96. l.

Sztankay Lajos. Az iparosinas-iskoláknál rendszeresített állásban működő tanítók fizetésrendezése. „Nemzeti Iskola“ 1914. 7. sz. 6. l.

Séra Lajos kartársunk „Utazás É.-Amerikán keresztül“ c. alatt vetített képekkel előadást tartott febr. 21.-én a snk. bpesti áll. int.-ben.

Az „Ung“ c. lap dec. 21.-i számában ismerteti Borbély S.-nak „A némák megszólaltatása“ c. két kötetes munkáját.

Faragó Ignác, kir. s. tanfelügyelő, Szatmárnémeti: „A némák megszólaltatása“. L.: „Tanügyi Értesítő“ 1914. jan.-i sz. (Borbély S. ily c. művét ismerteti, egyúttal kiemeli ugyane szerzőnek „Nyelvünk védelme“ c., a magyar nyelv tisztaságának megőrzését célzó művét is.)

Előadást tartott a snk.-ról február 8.-án Beregszászon, a vármegye-ház dísztermében, Markovics Árpád ungvári ig. A tanítást Schulmann O. Adolf tanár mutatta be 4 növendékkal. A növ. rajzaiból, női kézimunkáiból és slöjdekészítményeiből ugyanott kiállítást rendeztek, amelyet sokan érdeklődéssel szemléltek. Az előadást a nagyszámú közönség, élén Buttykay Ferenc főispánnal és feleségével, nagy figyelemmel hallgatta.

Felnőtt snk. számára írandó történelmi v. mondai tárgyú műre hirdet pályázatot a német sn. int.-i tanárok szövetsége. Terjedelme: 5 ív, oldalanként 36 sorral, soronként 16 szótaggal. Határidő: 1914. aug. 1. Díjak: 100, 80, 50, 40 és 30 M.

Elkipásztorokat alkalmaznak a snk. számára Németország nagyobb városaiban. A vállalkozó lelkészek valamely sn. int.-ben 8 hetes kurzust hallgatnak. Most kb. 50 ilyen képesített lelkész van; Breslau-ban pl. 10, Kölnben 8, Münsterben 5 működik.

A snk. párisi nemzeti intézetéhez kapcsolt tanárképzőt emelte a belügyminiszter 1912. jún. 23.-i rendeletével olyformán, hogy egy harmadik szakvizsgát rendelt el. A képző eddig 2 évfolyamú volt. Ez a rendelkezés egyelőre csak a nemzeti intézetben működő, jobban mondva oda kinevezendő tanárookra kötelező.

A Kogutowicz: Földrajzi Iskolai Atlasz XI. kiadása sok újítást hozott. A VKM. megbízásából kiadott terjedelmes és teljesen magyar atlasz 69 fő- és 76 mellék-térképet tartalmaz. Különös gonddal tárgyalja Magyarországot, amennyiben hazánkkal 21 térkép-lapon foglalja. Négy térkép-lap közli hazánk 1:1,500.000 méretű térképét, melynek — értesülésünk szerint — most készül új, vésett hegyrajza. Kellemessé

teszi a térkép-lapokat az összes színlemezek új átdolgozása. Nagy szolgálatot tesz, különösen a nyugoti nyelvekben kevésbé jártas tanulóifjúságnak, az atlasz végéhez csatolt betűrendes névsor, mely 14 oldalon a leginkább használatos helynevek jegyzékét adja, az idegen nevek kiejtésének fonetikai magyarázatával. Az atlasznak, mely az egyetlen magyar készítésű és legjobb iskolai kézi atlaszunk, ára 2 K 50 f és megrendelhető a Magyar Földrajzi Intézet r.-t.-nál (V., Rudolf-tér, Margit-híd pesti oldal), vagy a könyvkereskedőknél is. — A M. F. I. készséggel megmutatja a tanulóknak a térkép-készítést. A látogatás előre bejelentendő.

A szaktanács febr. 28.-i gyűlésének tárgyai: 1. A snk. körmöczbányai intézete igazgatóságának iparostanonc-internátus létesítése iránti felterjesztése. 2. A snk. olvasókönyveire vonatkozó javaslat. 3. A „Szereget“ orsz. egyesület segély iránti kérelme. 4. Gömör vármegye kir. tanfelügyelőségének felterjesztése. 5. A snk. jolsvai intézete igazgatóságának az iparostanonc-iskolára vonatkozó felterjesztése. 6. A „Díszítő Művészet“ c. folyóiratra vonatkozó javaslat. 7. Fehér Anna kézimunkatanítónő kinevezés iránti kérelme. 8. Telkes Alfréd kisegítő-isk. tanító kinevezés iránti kérelme. 9. A vakok bpesti int. ig.-nak felügyelő alkalmazása iránti kérelme. 10. A siketn. ungvári int. ig.-nak a gyűjtésekre vonatkozó felterjesztése. 11. A siketnémák bpesti intézeti ig.-nak helyettesítési díj engedélyezése iránti felterjesztése.

A VKM. elismerését fejezte ki *Vizy Ferenc* volt országgyűlési képviselőnek a siketnémák körmöczbányai intézetének alapítása, főtartása és általában a siketnémák oktatásügye terén kifejtett munkásságáért.

Országos kézimunka kiállítást rendez a „Női munkát értékesítő Klotild-Egylet“^{ccc} Bpsten, az Iparművészeti múzeumban ápr. 16.-tól május 2.-áig. A beküldés határideje: április 10. Az érdeklődőket részletesen tájékoztatja az egyesület titkára: *Derbész Bertalanné.* (VIII. ker., Mosonyi-utca 8.)

VKM. Leopold Rezső kartársunkat a snk. váci intézetétől a borosjenői gyógyped.-i és fogl. intézethez rendelte ki, ahol új osztály nyílt meg. (18.438/914. sz. r.)

A sn.-intézeti tanárok képzése ügyében szász kartársaink kormánnyukhoz fordulnak. Kérik, hogy a képzés a sn.-int.-i tanárok képzőjén és az egyetemen egyidejűleg történjék; 2. a képző szervezetének alapjául a berlini képző szolgáljon, kiegészítve kötelező egyetemi kollégiumok hallgatásával. Félévi kollókviumok. A kiképzés egyébként gyakorlati és elméleti. 3. A vizsgáló bizottság tagjai legyenek: a) A snk. tanítására vonatkozó tudnivalók egyik előadója, mint elnök; b) a két szászországi sn. int. igazgatója; c) a kormány által kiküldött 3 egyetemi tanár (psychológia, physiológia, philológia).

Zenei kísérleteket végzett Keller Helénnel dr. Stern W. boroszlói egyetemi tanár oly célból, hogy tényleg képes-e a zenét élvezni, vagy pedig az önéletrajzában és „Az én világom“ c. könyvében foglalt állításai csak önámításon alapulnak. Azt tapasztalta, hogy K. H. a zongorára támaszkodva a zenét nemcsak észrevette, hanem megtudta különböztetni a magas és mély hangokat, fölismerte a trillát, sőt helyesen állapította

meg az egyes eljátszott darabok műfaját is. — Tapasztalatai alapján dr. Stern a K. H. zenei érzékéről szóló híreket mindenben megerősíti.

Bruxelles-ben a városi tanács 2 esti tanfolyamot szervezett az intézeteket végzett és felnőtt snk. beszédjének javítására (cours d'orthophonie). Az egyiket 15 férfi látogatta, a másikat 14 leány. (Ezek a tanfolyamok a nálunk szervezett sn.-iparostanonciskolákat látszanak pótolni. Sch.) — (L'Enfance anormale.)

Az amerikai Egyesült-Államokban 1912. nov. végén 64 nyilv. internátusos, 70 externátusos és 20 magán sn.-intézet volt, melyekben 13,193 növendék (7,124 fiú és 6,069 leány) tanult. Ebből 8,661 növendék a hangos beszédre való tanítás módszere alapján részesült oktatásban.

Kanadában ugyankor 7 sn.-intézet volt 822 tanulóval, ebből 402 tanulta a hangos beszédet. (American Annals of the Deaf.)

Vak-siketnémák otthona létesítését tette lehetővé az osztrák válás- és közoktatásügyi miniszter (1913. aug. 26.-i 19423. sz. rendelet).
—i —c.

Dr. Marage, párisi fülspecialista új készüléket talált fel a siketség gyógyítására (!) A „Vokálszíréná“-jával előidézett légáramot az egyes magánhangzók kiejtésének megfelelő szájállását utánzó eszközökön bocsátja keresztül s az így létrejött hangokkal fejleszti a vokális hallást. Majd a kezelést erősen ejtett beszédhangokkal folytatja, addig, míg a páciens hallása annyira javul, hogy a beszédet hallás útján is megtanulhatja. — Mint látnivaló, eljárása lényegben megegyezik dr. Urbantschitsch régen lomtárba került módszerével.

Edison-t, aki tudvalevőleg süket, egy new-yorki orvos meg akarta győzni arról, hogy lényegtelen sebészeti műtét elegendő volna arra, hogy visszanyerje hallását. Edison azonban ezt a kijelentést tette: „Semmiért a világon nem adnám siketségemet. Az nekem aranyat ér. Megóv az alkalmatlankodó látogatóktól s ezek hszontalan beszédjétől, amely ellen azelőtt alig tudtam védekezni s mellyel drága időmet rabolták. Hogy siketségem mennyi időmegtakarítást tesz ki egy évben, azt hamarjában ki sem tudnám számítani“.

Lipesében új, modern siketnéma-intézet építését határozták el, melynek költségeire 1,670.378 márka van előirányozva.

Siketnémák szünidei otthona. Németország 76 intézetének növendékei a szünidőre a szülői-házba térnek pihenőre. 16 int. gyámoknál helyez el egyes oly gyermekeket, kiknél a családi viszonyok lehetetlenné teszik a hazatérést. 14 pedig üdülő telepeket szervezett a gyengébb szerveztű és beteges gyermekek részére, kik az összlétszámnak körülbelül 36%-át teszik. A gyermekeket nagyobb csoportokban rendszerint iszapfürdőkhöz küldik arra vállalkozó intézeti tanár-család felügyelete alatt. Egy hónapi ellátás növendékenként átlag 50 márkába kerül. Németországban az ez irányú mozgalom örvendetesen terjed.
—i —c.

Az osztrák siketnémák nagygyűlése Grázban volt 1913. augusztus 15—17.-én, amikor az osztrák snk. egyesületei birodalmi szövetséggé tömörültek. Elnökei Kratochwill Tivadar és Prohaszka Henrik.
—i —c.

A 74 németországi siketnéma-intézet közül 19-ben háztartási-tanfolyam is van a leányok számára.

Megvételre keressük: Ertesítők: *Vác*: régiebbek és 1887—88., 88—89., 89—90., 91—92., 92—93., 93—94., 94—95., 95—96.; *Temesvár* 1890—91., 91—92., 92—93. (2—2 pld.-t); 95—96., 96—97., 98—99., 09—10., 10—11., 11—12., 12—13.; *Jolsva*: 1901—2., 3—4 (2 pld.), 6—7, 1909—10.; *Kolozsvár*: 1891—2., 6—7., 8—9., 99—900., 1901—2. (2 pld.), 3—4; *Kaposvár*: 1901—2.; *Vakok* Budapest: 1899—00., 1900—1., 01—2. és 1905-től 1912.-ig; *Siketnémák Képes Lapja*: I. évf. 1. sz.; *Siketnémák Lapja* (Rózsa-féle) I. évf. 1. sz. *Siketnémák Közlönye*: (Oros K.) 1892: 1. 1893: 1., 8. sz.; *Siketnémák Lapja*: Atymovics (Aba P.) 1875; *Siketnémák érdeke*: (Schok L.) I. évf. 1. sz. 2., 3., 4., 5. sz.; *Siketnéma Világ*: (Aba P.) bármely számát; *Taubstammen-Post*: (Aba P.) bármely számát; *Breuer-féle naptár*: 1906.; *Krüzselgyi Erzsike*: Verseinek I. kötete: Verseik 1897. Ajánlatok a MSO. szerkesztőségébe küldendők, ahol egy és más dologból 2 pld. van. (U. i. *Siketnémák Közlönye*: Borbély S. 901. 8. sz.)

Egyesületünk kiadványai. 1. *Lapunk I—XV. évfolyama*. Az első négy évfolyam ára à 25 K, de ezek csak annak adhatók el, aki az eddigi évfolyamokat mind megveszi.

2—3. *Évkönyv 1903. Évkönyv 1904.* Szerkesztette: Bihari Károly egyesületi titkár. Tartalma: az egyesület működése, közgyűlése; értekezések. 1—1 példány 50 fillér. Bélyegeken is küldhető.

4. *Juan Pablo Bonet: A betűknek elemeikre való felbontása és a némák beszédre való tanításának művészete.* Madrid, 1620. Fordította Adler Simon. Ára 2 K.

5. *Nagy Péter: Fonétizáló állvány és asztalka.* (Ismertetését l. M. S. O. 1912. 7. sz. 144. oldal.) 1 drb állvány keményfából 32 K (10 drb 300 K); fenyőfából, olajfestéssel v. barnára pácolva 27 K (10 drb 240 K); 1 drb asztalka keményfából 54 K (10 drb 490 K); fenyőfából 42 K (10 drb 360 K). A szállítási díjat és a csomagolást utánvétell a megrendelő fizeti; ez utóbbi önköltségi árban számíttatik és a küldemény értékének 4—5%-ánál több nem lehet.

6. *Záborszky Árpád: Képek a tornatanításhoz.* (Tollrajz.) Egy sorozat (18 tábla) 15 K.

7. *Kegler F.: Adatok a S. T. O. E. 10 éves történetéhez.* Ára 25 fillér. Bélyegeken is küldhető.

A megrendeléseket legcélszerűbb postautalványon küldeni egyesületünk pénztárnokához. (L. a lap homlokán.)

*

Figyelembe ajánljuk, hogy a) Stern Ottónak „A mássalhangzók (konzonánsok) kifejlesztése a siketnémák I. (artikulációs) osztályában“ c. műve (fordította Váradi Zsigmond), melynek közlése most folyik lapunkban: külön lenyomatként is ki fog adatni. Előjegyzéseket már most elfogadunk.

b) *De l'Épée: „A siketnémák oktatása methodikus jelek által“ és „A siketnémák beszédtanításának művészete“ c. munkáinak kiadása előkészítés alatt van. E két művet Szabó Imre, a snk. bpesti áll. intézetnek hittanára fordította. Előjegyzéseket e két műre is elfogadunk.*